

**בתשו'** נוב"י (תנינא או"ח סי' ע') ישנה תשובה לרבי לזער לונדון שנמנה עם תלמידי המגיד ממעזריטש, הוא עבר למאד שבהונגריה שם הפיץ את החסידות. כ"כ מוזכר בצ"ח (פסחים דף ה') מחידושו של רבי חיים אלסקר (שמכונה "ידידי הרב המופלג בתורה וחסידות") מגיד מישרים בראוונא ואוסטרהא (אחיו הוא בעל חי' הרז"ה) מתלמידי המגיד ממזריטש שעוד זכה להכיר את הבעש"ט (דברי תורה ממנו מובאים בספר "הלכה פסוקה" לרבינו טודרוס ב"ר צבי שהמגיד ממזריטש הסכים על ספרו בשנת תקכ"ה).

**בתשו'** נוב"י דן בקשר לעגונה מאוסטרהא בתו של אחד מחשובי הקהל (ר' שמעלקא הכהן) שבעלה נעלם, הנוב"י (אהע"ז סי' נ"ב מהד"ת) לא מצא לה היתר, אבל לא הורה בה איסור. גדולי אוסטרהא פנו שוב ושוב לנוב"י והוא חזר ודן בפרשה אבל לא שינה את מסקנתו עד שרבה של העיר רבי מאיר מרגליות (בעל המאיר נתיבים) תלמידו המובהק של הבעש"ט ערך את תשובתו בנדון (מאיר נתיבים סי' ל"ב). פ"ב סעיפים הכילה התשובה, והיא שהכריעה את הכף להיתר, כאשר הנוב"י מצטרף בכתב ידו להיתרו של בעל המאיר נתיבים. אותה עגונה נישאה לבסוף לרבי יהודה סגל לנדא נכדו של בעל הנודע ביהודה. הנוב"י לא יכול איפה להתעלם מגדולתם בתורה של תלמידי הבעש"ט, כמו גם מקדושתם ופרישותם. בהיותו רב ביאמפלי עמד לימינו של הרה"ק ר' איציקל דרוהוביטשר נגד מתנגדיו (שהתנגדו לו בין היתר על רקע חסידותו והיותו מקורב לבעש"ט) כמבואר בשבחי הבעש"ט (מהדורת זכר נפתלי סיפור מ"ג), את ביקורתו יש לראות איפה בפרופורציות נכונות.

**כמו** כן יש לציין את האגדה החסידית, שיש בה יותר מקורטוב אמת היסטורית, שהרה"ק משפיטובקא נסע לפראג להפגש עם הנוב"י ושיכנעו שלא יתן ידו לביזוי החסידות. הרב משפיטובקא נבחר לכך משום גאונותו וחריפותו בתורה (הויכוח שלו עם הנוב"י נדפס ויצא לאור בכמה מהדורות).

## הבעש"ט והחסידים הראשונים

**על** מעמדה האיתן של החסידות וכיבושיה בתקופה שקדמה לפולמוס הפרנקיסטי (תק"י-ט) כבר כתבתי ("נחלת צבי" חוברת ח'), וכאן אוסיף: גם אם לא היתה זו תנועה גדולה כמותית, הרי היתה זו תנועה גדולה במובן האיכותי. החסידות בתקופה ההיא התמקדה בעיקר בקומץ נבחרים (בניגוד לדעה הרווחת בקרב "חוקרי חסידות" כאילו הבעש"ט כיוון את פעולותיו אך ורק בקרב "השיכבה העממית" אותה קירב באמצעות סיפורים ומשלים והחשבת אמירת התהילים של יהודים פשוטים.

**הפרופ'** דינבורג למשל הקדיש עשרה מאמרים ארוכים [בחוברות "ציון" בין השנים תרצ"ח-תש"ד] כדי לברר ולאשש את "שיטתו" בדבר "הרקע הסוציאלי של התנועה החסידית", וכדי להתאים את החסידות לתורת מפא"י ההיסטורית הביא אסמכתאות לכך שהחסידות צמחה מתוך רובד סוציאלי נמוך, אנשי כפרים ומעוטי יכולת וכו', שנמנו עם יחיד הסגולה שבדור עוד קודם להנהגת הבעש"ט.

**מתוך** עיון בשבחי הבעש"ט (ומתוך ציטטות למכביר שאסף הפרופ' דינבורג, "ציון" כרכים א'-ט'), עולה, שחבורות בני עליה המכונים "חסידים" או "חסידים הראשונים" שהיו גדולים בתורה וביראה ומפורסמים בדורם נספחו ראשונים לבעש"ט.

**בקבוצת** תלמידיו הקרובים לא נמצאו פחותי ערך (למרות שגם אותם קירב, וזה יסוד חשוב בחסידות, כידוע) אלא מקובלים וחסידים שהיו גם גדולים בנגלה. מהם שהיו מסגפים עצמם עד שבא הבעש"ט וקירבם לשיטתו. בשבחי הבעש"ט מוזכרים "חסידי קיטוב", "חסידי מז'יבוז" ו"חסידי ברודי", שקיבלו מרותו של הבעש"ט. באותו הדור לא זכו לתואר "חסיד" כי אם יחידי סגולה שהיו משכמם ומעלה גבוהים מבני עירם ודורם (וכפי עדותו של ג. שלם אודות התארים שבפנקס ברודי, שם נרשמו במשך 40 שנה, משנת ת"ס עד תק"ד, רק שבעה רבנים ות"ח מקובלים תחת התואר "חסיד").

**אודות** "חסידי מז'יבוז", שבראשם עמדו רבי זאב קיציס ורבי דוד פורקיס, נמצא לאחרונה בפנקס מז'יבוז', שהם נחשבו למורמים מעם, וכונו "חסידים", והם קיבלו תמיכה מהקהילה ("ציון" תשמ"ז). ר' זאב היה קשיש מהבעש"ט, ובנוסף לחסידותו היה גם גדול בתורה ושימש ברבנות. בשבחי הבעש"ט מוזכר גם שבתחילה התנגדו לבעש"ט, ורק אחר בדיקה והשתכנועות בגדלותו עברו להיות חסידיו. השתקעותו של הבעש"ט במז'יבוז' נבעה אף היא מהרחבת חוג תלמידיו-נאמניו בעיר, דבר שהצדיק את השתקעותו שמה. בקבלת בית חב"ד אנו שומעים רבות על אגודות של מקובלים נסתרים שקיבלו את הבעש"ט עליהם עוד קודם התגלותו "הרשמית" בשנת תצ"ד.

## כיבוש המעוז בברודי

**יציאתה** של החסידות למרחב והתגלותו של הבעש"ט אירעו סמוך לכיבוש המעוז התורני-קבלי הגדול באותה עת. המעוז התורני שבברודי (שמתוכו נוסד ה"קלויז" המפורסם, בו למדו כמה מגדולי ישראל שבדור ההוא, כמו ר"א רוקח-מרגליות מאמשטרדם, רבי יחזקאל סג"ל לנדא, רבי חיים צאנזר ורא"ג מקיטוב, גיסו של הבעש"ט). בעל שבחי הבעש"ט מציין כיבוש זה בחגיגות. אלא שגם אם אין ראיה ברורה על מאורע חד פעמי שבעקבותיו קיבלו ה"מתנגדים" הברודאים את מרותו של הבעש"ט, הרי שיש ראיות למכביר שבמשך תקופה די קצרה (בין השנים תצ"ה-תק"ה) הפכו רבים מבין חכמי וחסידיו ברודי לתלמידיו הנאמנים של הבעש"ט...

**בשבחי** הבעש"ט מוזכר מאורע קדום שבו רצו חכמי ברודי להחרים את הבעש"ט וניסו להסית לשם כך את רבה של לבוב, רבי חיים רפפורט, אלא שבהשפעת רבי וואלף קיציס, שהצליח לשכנע את רבי חיים בגדולתו של הבעש"ט גם בנגלה, נשברה ההתנגדות. בכתבי ר' יאשה שר"ב ישנו מקור שר"ח רפפורט הושפע גם מרבי דוד פורקיס ששהה בביתו בלבוב, והפך ליבו לטובת הבעש"ט. ישנם מקורות נוספים המצביעים על התקרבותו לבעש"ט. קטעים נוספים משבחי הבעש"ט מספרים על תמיכתו הכספית של